

BIBLIJSKI MOTIVI NA FRESKAMA U ĐAKOVAČKOJ KATEDRALI (17)

12. OPLAKIVANJE ISUSA (Ludwig Seitz, 1879.).

Ova freska u zaobljenom vrhu južne apside ima višestruki sadržaj, a od drugih se katedralnih slika razlikuje i osobitim stilom. Djelo je mladoga Seitza, upotpunjeno Strossmayerovim nacupcima i idejama. U središtu je biblijski motiv i pripadni mu likovi, ali su uz njih i osobe iz povijesti Crkve, osobito hrvatske.

Nastajanje motiva

Sadržaj slike zapravo je samo analogno biblijski. Motiv oplakivanja, naime, evanđelisti ne opisuju. Nakon što se prvi takvi prizori pojavljuju u 11. stoljeću, u bizantskoj umjetnosti, motiv je prihvaćen i na Zapadu, osobito u Italiji. Često je povezan s dvama srodnim motivima: skidanjem s križa i polaganjem u grob. Upravo stoga u više zapisa o katedrali ovu sliku imenuju »skidanje s križa«, premda ona, očito, ne donosi taj prior i čas. Oplakivanje Isusa ima uporište i u legendi, prema kojoj je Isusovo tijelo nakon skidanja s križa položeno na kamen i tu ga je Marija oplakivala. Tu je tijelo i pomazano prije polaganja u grob. Iz tog se konteksta pomalo razvio samostalni prizor oplakivanja.

U Italiji je, od 13. stoljeća, pod utjecajem srednjovjekovnih mistika, kojima je uranjanje u Kristovu muku bilo jedna od karakterističnih oznaka, osobito naglašavana Marijina bol. Marija često uzima mrtvo sinovo tijelo u svoje krilo, a sve biblijske osobe uokolo, Isusovi prijatelji, (Ivan, Marija Magdalena, Josip Arimatejski i Nikodem pa i anđeli koji lebde nad prizorom) solidariziraju se s njom u dubokoj tuzi. Tako prizor iznosi i Giotto u Padovi.

Višestruki sadržaj

Slikar Ludwig Seitz u mnogome slijedi ovu tradiciju. Događaj, doduše, nije stavljen u blizinu groba, već fiksiran na Golgoti, neposredno nakon skidanja s križa. Poprilično je stiliziran, čak shematiziran. Upravo se stilom ova freska razlikuje od svih ostalih slikarevih djela u katedrali. Oštrim, izduženim i ukočenim oblicima namjerno je oponašao Giottovu školu 14. stoljeća i tako očitije izrazio i naglasio raspoloženje Isusove Majke i svih prisutnih osoba. Razmjerno mnogo likova na slici, ukupno dvadeset, Seitz je rasporedio u četiri skupine. U središtu je, na kamenom tlu, tijelo Isusovo, položeno na bijelu platu. Nad njim stoji Majka, satrvena bolju. Raširila je ruke kao da će pasti da zagrlji Sina. Pridržavaju je apostol Ivan i jedna od prisutnih žena, Marija Saloma, majka apostola Ivana i Jakova Starijeg.

Desno je skupina osoba koje spominju evanđelisti. Do Isusovih nogu spustila se Marija Magdalena, slično kao šest dana prije u Betaniji, u kući Lazarovoj, kad je Isusu iz poštovanja dragocjenom pomasti pomazala noge i otrla ih svojom kosom (Iv 12, 1-11). Iza nje upravo se spušta prema Isusu još jedna Marija, majka apostola Jakova Mlađega. I ona krši prste od žalosti. Zatim su u toj skupini još tri muška lika. Isusov prijatelj Nikodem, koji je, kako opisuje Ivan, bio jedan od »glavara naroda«, branio je Isusa od napada, i dolazio mu na razgovor kriomice, noću. On je, kako zapisuje Ivan (19,39), donio smirnu i aloj za Isusov ukop. Mlađi muški lik, koji je pokleknuo na jedno koljeno uzdigavši ojađeno ruke, jest Josip iz Arimateje. Evanđelisti za nj sažeto kažu: bio je »ugledan vijećnik«, »učenik Isusov«, zatražio je od Pilata dopuštenje da skine Isusovo tijelo s križa, »povio ga u čisto platno i položio u svoj novi grob koji bijaše isklesao u stijeni« (Usp. Mt 27, 57-61. Mk 15, 42-47).

Sasvim sa strane, duboko sagnut, kleči rimski vojnik s kacigom na glavi, a koplje je položio na zemlju. Ime Longin dala mu je tradicija; evanđelisti Matej, Marko i Luka spominju samo da je bio satnik, a Ivan da je vojnik koji Isusu »kopljem probode rebra, i odmah poteče krv i vo-

da«. Kršćanska ga predaja smatra obraćenikom. Duboko je prignut, na koljenima, udara se u prsa. Iako na slici nije u skupini biblijskih likova, ipak im pripada i Marija Kleofina, sestra Isusove majke (Iv 19,25), koja kleči s druge strane, do Isusove glave, s maramom preko lica, u dubokoj žalosti.

Slijeva je na slici skupina povijesnih likova, važnih za rast Crkve u ovim krajevima. Stavljani su po Strossmayerovoj zamisli i napatku. Najbliži gledatelju je starac, sveti Jeronim, rodom iz rimske Dalmacije (340.), jedan od četvorice zapadnih crkvenih otaca (pisaca), prevoditelj Biblije na latinski (tada pučki) jezik. Kamen koji drži u ruci je aluzija na duhovitu predaju, prema kojoj je, udarajući se pokornički u prsa, znao ponavljati: »Oprosti mi, Gospodine, što sam Dalmatinac!«

Do njega su sveta braća Ćiril i Metod (9. stoljeće), slavenski apostoli, koji su u najnovije vrijeme (1980.) proglašeni (uz sv. Benedikta) suzaštitnicima Europe. Ćiril u rukama drži misionski križ i knjigu, Metod oko ramena nosi nadbiskupski palij. Strossmayer je oživio njihov kult i mnogostruko je njihovo značenje za sve Slavene (glagoljica, prve slavenske knjige), a napose za Đakovačku i Srijemsku biskupiju. - Metod je, naime, bio srijemski (panonski) nadbiskup i metropolit. Imenovao ga je 870. papa Hadrijan II. na »stolicu svetog Andronika«. Prema tome, Strossmayer i drugi srijemski biskupi Metodovi su nasljednici.

U drugom redu kleče dvojica biskupa: prvi je mladi biskup Sirmija (danas Srijemska Mitrovica) i mučenik, sveti Irenej Srijemski. Posječen mačem i bačen u Savu 6. travnja 304. Drugi je, ovdje prikazan sa staračkom bradom, također sirmijski biskup, sveti Andronik. Za njega i sv. Epenetasa tradicija kaže da su bili apostolski učenici i osnivači srijemske Crkve. Tu je još lik pape Ivana IV. koji je sredinom sedmog stoljeća, poslavši preko Jadrana opata Martina, uspostavio prvi kontakt s Hrvatima.

Posebnu grupu čine četiri lebdeća anđela. Dvojica drže ukrasni ćilim pred križem, a druga dvojica nose kalež: jedan ga ovdje simbolički predaje papi Ivanu IV. da ga - po krštenju - preda pridošlim Slavenima; drugi ga odnosi na sve strane svijeta. Nazočnost anđela na slici želi gledatelju posvijestiti dvoje: Božju nazočnost i nadnaravnu razinu samog događanja.

Kontraaponirane slike

Apsida sa slikom Oplakivanje Isusa sučelice je južnoj apsidi s motivom Poklona triju kraljeva. Ove dvije freske sučeljene su i svojim sadržajem! Na prvoj je u središtu svečano prijestolje i na njemu radosna Bogorodica (koja simbolizira i Crkvu), koja na koljenima drži Dijete Isusa. Ovdje, pak, uciviljena Bogorodica, stojeći podno križa, nad mrtvim sinovljevim tijelom položenim na kameno tlo. Pridržavaju je prijatelji. Tamo su radosni anđeli razvili ćilim koji jarko obasjava božićna zvijezda, ovdje je sve u dubokoj ozbiljnosti, a vrh ćilima, na križu, nazire se zamagljena ploča s natpisom Jesus Nazarenus Rex Judeorum (Isus Nazarećanin Kralj židovski). Na prvoj ganuti mudraci s pratnjom, s jedne, i obradovani pučani s druge, našavši Spasitelja, prinose svoje darove, a ovdje biblijske i povijesne osobe spoznaju kolika je cijena spasenja svijeta. Ondje radost i život, ovdje muka i smrt. Međutim, u središtu su obiju fresaka, u središtu svih događanja ovoga svijeta, Krist i Bogorodica. Smrću spasiteljsko djelo nije završeno. Ovo je samo najteža etapa prije bljeska uskrsne pobjede i radosti.

Antun Jarm